

DOST. 16/08/25 17.51

UDK 811.163.6”15”

Martina Orožen

Ljubljana

TRUBARJEVA UBESEDITEV EVANGELIJSKIH POVZETKOV V NOVOZAVEZNIH BESEDILIH

Prispevek s skladenjskega vidika analizira Trubarjeva izvirno oblikovana besedila: kratke povzetke evangelijskih poglavij (TE 1555, Matejevega evangelija v TT 1581–82) ter obsežne razlage nedeljskih oz. prazničnih evangelijev (TR 1558). Ugotavlja zanimivo, funkcionalno ubesedovalno dvojnost. V povzetkih namerno krnjenost stavčnih struktur z izpusti stavčnih členov v temeljnem dvodelnem stavčnem vzorcu ter izrabo enodelnih glagolskih in neglagolskih stavčnih vzorcev, kar še omogoča razumevanje znanega sporočila. V razlagah evangelijev pa, nasprotno, sporočilno-stilistično pogojen razmah stavčnih struktur s ponovitvami, potrojtvami stavčnih členov, priredij in podredij, ki stopnjujejo razlagalno pomensko bogatost in doživljanje sporočila. Oba skladenjska ubesedovalna načina kot tudi ustrezna raznolikost pogovornega in terminološkega besedja prvega knjižnega desetletja (1550–1558) izkazujeta normativno izdejanost skladenjskega izražanja predhodne govorne bogoslužne oznanjevalne zvrsti slovenskega jezika.

The article from the syntactic point of view analyzes Trubar's original (rather than translated) texts: summaries of gospel chapters (TE 1555, Mathew's Gospel in TT 1581–82) and extensive explications of Sunday and holiday gospels (TR 1558). The author finds an interesting functional duality in wording. In the summaries, there is intentional abbreviation of syntactic structures with omissions of sentence constituents in the basic two-part syntactic pattern and the use of one-part verbal and non-verbal sentence patterns, which still allows understanding of a familiar text. In the explications of the gospels, on the other hand, Trubar used communicatively and stylistically induced expansion of syntactic structures with repetitions, sometimes triple, in sentence constituents, coordination and subordination, which enhance the explicative semantic value and experience of the text. Both syntactic methods of wording as well as the corresponding diversity of the colloquial and terminological lexicon in the first literary decade (1550–1558), attest to the normative refinement of the preceding spoken liturgical style of Slovene.

Ključne besede: skladnja, Primož Trubar, evangeliji, postile

Key words: syntax, Primož Trubar, gospels, postils

Navidez ozko zastavljena tematika oziroma skladenjska problematika, zajeta iz građiva evangelijskih povzetkov v Trubarjevem prevodu Matejevega evangelija (TE 1555), kjer jih prvič zasledimo in se nadalje redno pojavljajo v prevodih TT 1557, TT 1560 ter TL 1567, zlasti pa v TT 1581–1582, se sama po sebi zdi nerazumljiva, je pa izzivalna in zelo povedna v širokem kontekstu Trubarjeve izvirne besedilne jezikovne ustvarjalnosti. Kot vemo, je le-ta jezikovno zvrstno in vrstno dokaj razčlenjena. Gre za Trubarjeva pesniška, oznanjevalno-razlagalna dela, sam jih imenuje »pridigarstvu«, predgovorna publicistična, strokovno poučna-polemična (njegovi katekizmi) in pravno-uradovalna

besedila (*Cerkovna ordninga*).¹ Le-ta so vsebinsko namembnostno naravnana, oblikovana z ustreznim izborom skladenjskih vzorcev in izborom besedja.

Ob analizi nekaterih izvirno izoblikovanih besedil se nazorno potrjuje knjižna izoblikovanost Trubarjevega ubesedovanja na vseh jezikovnih ravninah, zlasti pa stilistično oblikovanje skladnje z razvitim sopomenskim besedjem, z bogato staro in novo obredno terminologijo in premišljeno besedilno zgradbo. Prav izvirna Trubarjeva besedila so glede na obseg skladenjskih vzorcev in tvorbo stavkov v sistemskem pogledu posebej zanimiva. V njih namreč razvrstitev razpoložljivih skladenjskih možnosti ni neposredno odvisna od tuje jezikovne predloge kot npr. v prevodih evangelijev.² V njih se Trubarjev pripovedni razmah razkriva kot miselni jezikovno-oblikovalni ustvarjalni napor, kar pomeni, da skladno z jezikovno funkcijo in ubesedovalno potrebo pa tudi zvočno učinkovitostjo znane sistemske skladenjske možnosti ob upovedovanju določene vsebine zožuje ali razširja,³ besedišče po potrebi *sopomensko nadgrajuje in sobesidelno-pomensko poglablja*.

Trubar želi dano vsebino izvirnih besedil svojim vernikom, poslušalcem in bralcem vedno na nov, sodoben, razumljiv način razložiti, jim povedati čimveč, evangelijsko sporočilo približati v njemu prepoznavanih pomenskih odtenkih in možnostih, obenem pa ga podati tudi v *skrajno skopih, sintetičnih povzetkih*, osredinjenih na bistvene stavine sporočila, izraženih v skrajno okrnjenih skladenjskih vzorcih.

Ta Trubarjeva dvojna skladenjsko-ubesedovalna sposobnost je preverjana v dveh tipih njegovih izvirnih besedil. Strnjevalni vsebinski povzetki in njihova skladenjska tipologija so prepoznavani in analizirani v Matejevem evangeliju (TE 1555) in Matejevem evangeliju v TT 1581–82. Zanimivo je, da povzetki ob nespremenjenem prevodu Matejevega evangelija skladenjsko niso identični. Trubarjevi razlagalni, pojasnjevalni postopki, razširitve evangelijskega sporočila na skladenjski in besediščni ravnini pa so preverjani v razlagah v TR 1558.

Ob izpostaviti glavnih »Nauukov oli Troshtou« vsakega evangelija pa so na obrobju strani prav tako izpričane »summarizhne besfede«, kratke, strnjene ugotovitve, sklepi, nauki za življenje. Spet zasledimo dolge, stilistično sporočilno razvite in skrajno strnjene, okrnjene skladenjske strukture z izpustom za razumevanje sporočila »nepotrebnih« stavčnih členov.

¹ Trubarjev knjižni jezik z jezikovno-zvrstnega in vrstnega vidika še ni bil predmet ustrezone analize, še ni celostno ovrednoten. Raziskovalna osredinjenost je doslej veljala prvenstveno spoznavanju sistemskih zakonitosti pravopisa, glasoslovja, oblikoslovja, zlasti pa besedišča; vse to ob pripravah na *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*, ki je v nastajanju, seveda v soočanju z besedili Krelja, Dalmatina, Bohoriča. O teh vprašanjih glej zbornik *Obdobja* 6, 1986.

² Odvisnost od predloge je predvsem spričo nepoznavanja razlik v oblikoslovnih sestavah slovenščine, latinščine, nemščine povzročala morfološko pogojeno kalkiranje in tudi prisotnost adaptiranega terminološkega besedja iz obeh tujih jezikov. Vse je v večji meri zaznavno v Trubarjevem prevodu Nove zaveze.

³ V povzetkih TE 1555 so kratke ključne vsebine »Capitul« večinoma upovedene v nepopolnih skladenjskih stavčnih vzorcih (enodelnih glagolskih in neglagolskih stavkih). Temeljni stavčni vzorec z vsemi stavčnimi členi (osebek, povedek, predmet, prislovno določilo) je redek. Pogoste so v povzetkih poglavij sobesidelno razumljive »krnitve«, izpusti posameznih stavčnih členov oz. prehodi enodelnih stavkov v priredno, tudi podredno stavčno zgradbo. V razlagah evangelijskega sporočila pa Trubar nasprotno, povsem drugače, stilistično, razvija priredja in podredja s ponavljanjem, celo s potrojtvijo glavnih stavčnih členov, pa tudi prilastka, prilastkovih besednih zvez in odvisnikov, ki se kot nebistveni v povzetkih redko pojavljajo.

Tako se nam ponovno odkrije nepričakovana dvojnost Trubarjevega skladenjskega izražanja: skrajno ekonomično, kar »telegrafsko« in stilistično-sporočilno pojasnjevalno razširjeno, na kar želi prispevek posebej opozoriti.

Ta izvirna, razlagalna besedila Postile, pravzaprav so to Trubarjeve polemične pridige, izkazujejo njegovo temeljito poznavanje, razumevanje svetopisemskih besedil, pozitivistično analitično kritičnost, didaktično nadarjenost, oznanjevalno vnemo, željo po izobraževanju ljudstva in njegovo jezikovno kompetenco, kar je za razumevanje skladenjskih vprašanj in način izražanja najvažnejše.

Ob analizi obojnih besedil, tako vsebinsko pridigarsko razširjenih kot tudi skopih strnjevalnih povzetkov, se zastavlja vprašanje, od kod Trubarju taka skladenjska ubesedovalna spretnost, razlagalna iznajdljivost, sporočevalna natančnost, izrazna učinkovitost in lakoničnost v prvem desetletju pisnega jezikovnega izražanja – in to še v tujem, nemškem jezikovnem okolju.

Ob vsej Trubarjevi negotovosti, zadevajoči pravopisno-oblikoslovno neustaljenost, tudi nejasnost ob prenosu govornega sporočila v pisno,⁴ kot se mu je razkrivala ob prvih zapisih prej govorjene oznanjevalne besede, Trubar nikakor ni začetnik. Očvidno postaja dejstvo, da je bilo treba pri prehodu na pisno sporočanje najprej in predvsem izčistiti, določiti z narečno razlikovalnimi razvoji obteženo glasoslovno-oblikoslovno knjižno normo, skladenjska podoba jezika z besediščem pa je bila v bogoslužni ustni tradiciji, v oznanjevalni jezikovni zvrsti (molitvi, pridigi in cerkveni pesmi, tudi pri osnovni katehezi) od Brižinskih spomenikov do protestantizma v 16. stoletju ob soočanju z latinščino (in nemščino) že dokaj enotno izoblikovana. Bila je knjižna, ne pogovorna. To dokazujeta njegov celotni jezikovni upovedovalni način in vsebina sporočanja, prepoznavana v njegovih izvirno oblikovanih besedilih.

Obravnavana Trubarjeva izvirna besedila nikakor ne morejo skriti njegove solidne humanistične verske izobrazbe, dosežene v okviru katoliške cerkve in oznanjevalne preteklosti oziroma jezikovne govorniške izkušnje v prejšnji duhovniški službi, ki je trajala sedemnajst let. Njegov izredni izvirno-ustvarjalni jezikovni delež nam z besediloslovnih vidikov postane vse drugače razumljiv, če upoštevamo dejstva, da je bil že leta 1527 kot dunajski študent teologije »v odsotnosti« imenovan za *župnika v Loki per Radočaju*, nato pa je kot *Vergerijev vikar* po duhovniškem posvečenju (l. 1530) najprej služboval v veliki *prafari Laško* (med letoma 1830–1835; Ribař 1969–70: 1–3; Orožen 2008: tipkopis), nato pa kot *pridigar in kanonik v Ljubljani* (1536–1547). Vse te službe v slovenskem jezikovnem prostoru (v Trstu, v Loki in Laškem, v Zasavju, v Ljubljani, Šentjerneju kot zadnji postaji) je vestno opravljal z dokajšnjo teološko razgledanostjo in kritično naravnostjo dobe⁵ do napak v katoliški cerkvi. Dokončno pa

⁴ O teh vprašanjih govorí v »Predgovori«, v uvodu v TE 1555.

⁵ Spomnimo se na njegovo poznavanje in navajanje »Annotationnes« Erazma Rotterdamskega in del švicarskih reformatorjev Zwinglia ter Bullingerja, seveda pa predvsem Martina Luthra in nemških protestantov.

⁶ Svoje izgnanstvo, svoj »Nigdirdom« je soočal s preganjanji apostolov v prvi dobi krščanstva (Diania Apostolov, Apostolska pisma). Pripravljen je bil za svojo vero in versko preričanje trpeti. Kljub razgledanosti in za svoj čas nadpovprečni verski izobrazbi – morda pa prav zato – mu ostaja ubogo slovensko ljudstvo blizu. Rad bi mu pomagal do osveščenosti do stopnje, da bi bilo v vsej svoji bedi v svojem jeziku sposobno dojemati vsaj duhovne dobrine vere, osvajati duhovne vrednote.

je v protestantsko vero prestopil po begu v Nemčijo (1548), se oženil in postal ugleden protestantski pastor. Odslej je »bratom v domovini«, ki mu je ostala za vedno pri srcu, čutil je do nje posebno odgovornost, protestantski verski nauk oznanjal s knjigo; to možnost je hoteno izkorisšal in razvijal do konca življenja (1586).⁶

Kaže, da ga samo prevajalstvo biblijskih besedil ni zadovoljilo. Očitno tudi ne sestava katekizmov z dogmatskimi razlagami in izostritvami oz. razločevanjem pojmovanju katoliškega in protestantskega verskega nazora. Dobro je poznal verske izobraževalne potrebe slovenskih deželanov. Iz nekdanje pastoralne izkušnje, ki je drugi slovenski protestanti niso imeli, je vedel, kako nizka je stopnja verske poučenosti, kolikšno je nerazumevanje verskih resnic, kakšno prepletanje z legendaričnostjo, celo vraževerjem in izrabljjanjem vere v osebne namene⁷ je bilo ob turških vpadih, ob boleznih, revščini in nesrečah značilno za slovenske dežele. Zato si je ob svojem začetnem prevajalskem delu Nove Zaveze zastavil zahtevnejšo nalogu. Kot racionalist svoje dobe se je zavedal potrebe po izvirni, stvarni razlagi, pojasnjevanju vsebine evangeliјev.⁸ Ni slučaj, da je kmalu po izidu TE 1555, kjer je prvič izpričana potreba po kratki, uvodni izpostaviti oziroma povzetkih ključnih vsebin posameznih evangelijskih poglavij, pri tem namenu vztrajal tudi v prihodnje. Izpeljal jo je v različno »okleščenih« skladenjskih vzorcih, kar bo razvidno iz kratke tipološke predstavitev razpoložljivega, skladenjsko bogatega jezikovnega gradiva.

Trubar je vsebino vseh 27 poglavij TE 1555 predstavil v uvodnih kratkih povzetkih, poimenovanih »Tij Summarij vseh Capitulov suetiga Mateusha,« ki so skladenjsko zelo poenostavljeno upovedeni. Pri tem se je držal načela ekonomičnosti. Uporabil je le tiste in take stavčne vzorce, ki so z izpustom nebistvenih stavčnih členov (zlasti prilastkov) še omogočali razumevanje znane povzete vsebine. Ob tem se je oziral tudi na predhodno skladenjsko sobesedilo. Posamezni »Capituli« tako izkazujejo tudi pravine nadpovedne skladnje.

Opozoriti moramo, da so večinoma vsa pretekla dogajanja »sumarijev« izražena z dovršnim sedanjikom kot najprimernejšo, kratko večpomensko obliko, ki glede na sobesedilo izraža preteklost, brezčasnost in prihodnost ter tako bralcu oz. poslušalcu plastično in živo približa dogajanja iz preteklosti.

Pri ponazarjalnem gradivu se ob očividnem adaptiranem terminološkem besedju in oblikoslovnih kalkih ne bomo zadrževali. Sami po sebi so dovolj razvidni, saj so bili kasneje (v 19. stoletju) iz knjižnega jezika izločeni.

V izhodišču ponazoritve danega gradiva je postavljen temeljni stavčni vzorec slovenskega knjižnega jezika, tj. dvodelni stavek z neodvisnimi stavčnimi členi (osebek,

⁷ Na več mestih in TR 1558 in tj. v Katekizmu z dvejma izlagama (1575) Trubar naglaša, kakšno materialno koristoljubje je povezano z zidavo cerkva in prikazovanji. Zato je tem prizadevanjem vernikov kot izrazit racionalist nasprotoval morda bolj pod vplivom kritično napadalnega splošnega mnenja protestantov kot lastne izkušnje. Opravičeno ali ne, je seveda odprto vprašanje. Upoštevati kaže ob tem tudi nestrpo protestantsko zavračanje izrednih verskih doživetij dobe.

⁸ Razlagalna naravnost je zanj posebej značilna. Je rezultat njegove široke teološke izobrazbe in tudi lastnih razmišljanj. Vse hoče razložiti, natančno razumeti. Trubar sam je svoja ravnana in vzdaje dobe stalno soočal z Božjo besedo; pri tem se je strogo držal biblijskega izročila, ne da bi upošteval čustveno plat doživljanja verskih vsebin. Prav to je – kot neresnično, neracionalno – odklanjal.

povedek, predmet, prislovna določila). Ta je redko v celoti izpričan; ob njem je kar več stavčnih različic s krnitvami katerega od stavčnih členov Temeljni stavčni vzorec:

Ti Modri is Pershie pernesso daruue Iesufu (Cap. II).

Ty logri tergaio klasfouie ob prafniku (Cap. XII).

Izpušt osebka, predmeta ali prislovnega določila je značilen za povedi, ki sledijo prvemu strnjennemu sporočilu v temeljnem stavčnemu vzorcu. Ta se razširja občasno tudi s prilastkom, priredno ali podredno besedno zvezo:

Cristus pušti uti Puszhaui. Bode iskushan od Sludie. Sazhne pridigati. Poklizhe kſebi Petra, Andreia inu dua zebedeoua Synu. Pridiguie uti Galilei. Inu osdraui uſe shlaht bolnike (Cap. III).

Temeljni stavčni vzorec, nosilec izhodiščnega sporočila, je razvit v vezalno priredje, s prehodom v podredje (s predmetnimi odvisniki):

Cristus da oblaſt tim duanaiftim Iogram. Te poshle pridigati. Inu te uuzhi, kai imao giati.

Nim prauj, de ty Verni bodo nadlugo imeli. De ie potreba Cristuſa ozhitu ſpoſnati.

De ne imao nikogar lubiti zhes nega. De imao gori uſeti nega Prroke, inu druge nega Verne Slushabnike (Cap. X).

Opazne so nedoločniške in naklonske zveze (npr. uzhiti, imeti, ne imeti, morati + nedoločnik):

Cristus uuzhi prou Amoshno daiati. Prou Molyti. Odpustiti eden timu drugimu. Prou poſtit. Shaze sbirati. De dueima Gospudoma slushiti ne moremo. De ne imamo skerbeti ſa telefno potrebo. De peruizh imamo iskatu tu kralefuu Boshye inu nega prauizo (Cap. VI).

Podobno sledijo sporočilu v temeljnem stavčnem vzorcu tudi enodelni glagolski in neglagolski stavki:

Cristus uuzhi prou Almoshno daiati. Prou Molyti. Odpustiti eden timu drugimu. Prou poſtit. Shaze sbirati. Od luzhi tiga teleſſa (Cap. VI).

Ves Cap. XIIII sestavlajo pravzaprav neglagolski stavki – kot skopo navajanje dejstev:

S zhes uolo Cristus skuſi perglihe gouori.

Vpraſalnemu stavku sledijo enodelni stavki:

Islaga te perglihe od ſemena. Pergliha od Lulke. Pergliha od Shenfouiga ſemena. Inu od Quaffa. Islaga od te Lulke. Pergliha od ſkriueniga Shaza. Od te Perle, od te Mreshe uershene uto morie.

Tem primerom sledi stavek s trpniškim povedkovim določilom, ki se zlasti v zadnjih dveh Capitulih (XXVI, XXVII) pomnoži:

Cristus ie od ſuih financeu inu deshelanou fashpotouan.

Občasno se pojavljajo tudi vpraſalni (in nikalno-prepovedni) stavki, tudi z odgovorom, ki sledi:

Sa zhes uolo Criftus skufi perglihe gouori (Cap. XIII).

Sa zhes uolo Erodesha Ioanesa Kerftnika uiame inu nemu glauo usuka. Tu kadar Criftus fuei, fe ugane ueno puszhauo. Vondu speteimi kruhi inu sdueima ribama nasyti mnoshizo ludi. Sa koga ty ludie dershe oli imao Criftusa (Cap. XVI).

Kot že rečeno, so priredja in podredja redka. Izpričana so najpogosteje s predmetnim odvisnikom, kar je že bilo ponazorjeno, pojavlja pa se tudi osebkov, prilastkov, namerni in vzročni odvisnik:

- a) S. Mateush Pishe od Iesuseue shlahte po tim Zhlouestui. De ie pozhet od fuetiga Duha (Cap. I).
- b) Praui tim suim de offertni inu ueliki Gospudi ne bodo (Cap. XX). Kateri fa Criftusom hozhe hoditi, ta mora sam febi odpouedati (Cap. XVI).
- c) Pergliha od Gospodarie, kir ie en Vinogred fasadil, stima perglihamo suari Iudouško Neuer (Cap. XXI). Kakou lon bodo imeili kir fa uolo Criftusa uše rizhi sapuste (Cap. XIX).
- d) (Criftus) Vuzhi kai fe ima giati, de uezhni leben dobimo (Cap. XIX). Tukai ty Gergefeni nega prossio, de od nih ulezhe (Cap. VIII).
- f) Criftus resodei Hinauszino tih Fariseiou. Inu te ifte suari fa volo, kir lo sapuuidi Boshye sauergli, Te zhloveske pag fo ohranili (Cap. XV).

Preseneča nas tudi s polstavki:

Eniga sludiem obdaniga šturi sdrauiga (Cap. XII). Criftus obtoshen ne odgouori (Cap. XXVII).

V predzadnjih dveh poglavljih (Cap. XXVI in Cap. XXVII) zasledimo v priredju in podredju trpnik kot povedkovo določilo za pretekli, sedanji in prihodnji čas:

Criftus bode pelan pred Caifasha, pred nim ie bil kriuu satoshen /.../ Tukai ie on bil byen inu shpotouan, Peter ga Trykrat fatai (Cap. XXVI). Criftus ie bil shalban od ene shene (Cap. XXVI).

Criftus ie pelan Hpilatush /.../ Criftus obtoshen ne odgouori.

Criftus ie sternou Crono crongan, fashpotouan inu byen. Vunkai pelan Heryshanu /.../ Ie pocopan od Iosefa (Cap. XXVII).

Iudie prossio, de Barrabas bode puszhen. Inu de Criftus bode cryshan.

Kmalu pa je izšlo novo Trubarjevo, v jezikovnem pogledu izredno pomembno in zanimivo izvirno delo, TR 1558. Pravzaprav gre za pridige, v katerih je Trubar s presenetljivo razlago nedeljskih in prazničnih evangelijev (dvainsedemdest po številu) razkril vse svoje biblicistično in teološko znanje, razlagalno eksaktnost z navedbo ustreznih citatov iz Stare Zaveze (tako prerokov kot Davidovih psalmov, kar vse še ni bilo knjižno prevedeno!), pa tudi smisel za odkrivanje neopaznih sporočilnih pomenov. Izpeljal je aplikacijo evangelijskega dogajanja na sodobne razmere in nam tako preko evangelijskega sporočila omogočil v njem prepoznavati lastno sodobnost. Ob evangelijih posameznih nedelj in praznikov je v izbranih evangelijskih odlomkih našel dovolj priložnosti, da je izpostavil »pravo«, protestantsko vero, se z njo poistovetil ter razvrednotil »krivo«, katoliško. Posebej se je ustavil in razgovoril ob ustaljenih ver-

skih običajih, značilnih za godove svetnikov,⁹ posebej za Marijine praznike. Kot bo iz ponazoril razvidno, odklanja vso ustaljeno simboliko verskih običajev, vse mistično, legendarično, vso poetičnost, značilno za katoliško obredje. Vse to je sam dobro poznal in nam tako v marsičem »odgrnil« tančico, ki je zakrivala nezapisano preteklost.

V uvodu v TR 1558 razлага svoj namen in potrjuje svojo izvirno ubeſeditev. Ta-kole pravi:

Ieft ſem tudi rauen inu poleg tiga Regiſhtra / ner te potrebnishe inu nuznishe Shtuke / Nau-uke oli Troshte / sledniga Euangelia fuſeb kratku iſlushil / pokofal inu ſpisal (ne iztolmačil! Op. M. O.) Tu bode dobru nuzalu tim Mladim inu Preproftim ludem / katerim ieſt sleteim muiem dellom ſlushman / de oni bodo teim leſhei inu bule / v ti Cerqui te Pridge reſoumeli inu ſamerkali / kai vſaki Euangeli vuzhi.

V ubeſedovalnem pogledu gre za pravo nasprotje prej nakazane vzorčne skladenjske tipologije povzetkov TE 1555, pa tudi ME v TT 1581–82, kjer je, kot rečeno, spremenjena.

V razlagalnem besedilu se vrſtijo zelo dolge povedi, izoblikovana priredja in po-dredja z večstopenjskimi odvisniki, s funkcionalno pomensko, stilistično-sporočilno dopolnjujočimi se ponovitvami posameznih stavčnih členov (trojni, celo četvorni nizi povedkov, osebkov, predmetov, prilastkov, tudi uſtreznih odvisnikov; Ahačič 2008). Celotna Postila priča, da je bila Trubarjeva skladnja stavka ne le normativno, marveč tudi stilistično izoblikovana. Kot taka je lahko samo rezultat »minulega dela.«

Tudi na ravni besedišča zasledimo »raznočasnost«, namreč variiranje besednega pomena s pogovornimi in knjižnimi sopomenkami, zlasti termini. Ob arhaični obredni terminologiji počasi nastaja, se uveljavlja nova. Bodisi v izpeljankah s slabšalnim pomenom, prevrednotenjem prvotnega pomena (npr.: *papeshnik, antikriſt = katoliški duhovnik*), predvem pa v opisnih imenskih zvezah z negativno konotacijo prilastka (npr. *malikouſku mashovane, ispažhena, kriua masha, judouſke zeremonye, falsh vuk; Papeshi inu Scofi /.../ ſo ty praui Antichriſti inu Luciferski hlapci* itd.; Legan Ravnikar 2001–2002; 2008). Stara pa so npr. poimenovanja praznikov (*Boshizhni Dan, Puſtna nedela, Zuitnizhna nedela, Velikonozhni Dan, Sueizhniza, Sveta Troyca, Velika Maſha* itd.), nizajo se stara in nova citatna imena evangelistov (*Jansh-Joannes, od Jansheta, Mateuſh – Mathias, Lukesh – Lucas, Peter – Petrus, tudi Pilatush, Herodesh, Zacharias, Elisabeta – Shpela*), seveda ustaljeni starji bogoslužni termini (npr. *Jefes Criftus en Oduetnik, Beſſednik inu Pomozhnik, Nash Ohranenik, Odreshenik, Isuelizhar, Sprau-laviz*). Stare so terminološke zveze z desnim in levim prilastkom (*Ozha nebeski, Syn Boshy, Angel boshy, Sapuuid boshya, ſerd boshy, zhudu boshye, Iagne boshye; Greshna pouudna, vezhni leben, puſledna vezherya, britka fmert; obresa, prekletua, odreshituu, Bogastuu, Pridigarstuu, Farſtuu* itd.). Izraz *isuabiti od Sleiga* je sploh nerazumljiv; gre za glasovno preoblikovan star termin s premetom soglasnikov, zapisan v Brižinskih

⁹ V Postilo je vključil le 21 praznikov. Med temi so godovi dvanajstih apostolov, dan sv. Marije Magdalene, dan Janeza Krstnika, dan mučenca sv. Štefana, dan sv. Mihaela Angela, dan vseh Svetnikov, Vnebohod, Velikonočni in Binkoštni pondeljek ter Marijini prazniki: »Na Diuize Maye Ozhifzhenia Dan, kir ſe imenuje Sueizhniza, Na te Diuize Marie Oſnanena Dan, Na Diuize Marie Lozhitua Dan, kateri Dan eni te Velike Mashe Dan imenujejo, Na Diuize Marie Roystua Dan.«

spomenikih (*isbauiti ot zla*). Trubar, ki želi biti poslušalcem razumljiv in upošteva njihovo versko »predznanje«, tudi judovsko (starozavezno) duhovniško hierarhijo poimenuje z ustaljenim cerkvenim izrazjem, npr: *Nicodemus en Priol ali Appat – v pomenu farizej, v Templi = yseh Iudou Fary, Tempel ta Cerkou, u Templi oli Iudouskih Shulah, Iudouški Scofi, Fary, Vuzheniki*.

Tudi vse te plasti besedja v Trubarjevi Postili pričajo o njeni ustaljeni rabi; v dobrem desetletju, ko so nastale prve Trubarjeve knjige, je novih terminov nastalo še malo. Treba jih je posebej zajeti, odkriti in ovrednotiti, npr. *Vezherya Cristusoua = masha, boshya misa = oltar, vezherniza = popoldanska molitev, gmain molitve; prasniki se imayo svezhovati, nekar prasnovati*. Gotovo jih je največ mogoče najti v katekizmih in Cerkovni Ordningi (1564), torej kasneje.

Trubar v evangelijskih razlagah od povedi do povedi odkriva *novo pomensko vsebinsko sporočila*. Prizadeva si, da bi sam vse razumel in da bi bilo evangelijsko sporočilo pomensko jasno tudi drugim. Uči razumevati dogodke, opazi negovorno semiotiko, določeno obnašanje (telesno govorico), tudi konsituacijo dejstev, kar vse »prevaja« v sočasno razumljivo besedno govorico. Tako npr. sodobnopomensko razloži Jezusovo obnašanje (Vihar na morju in Jezus v čolnu spi. Kaj to pomeni? Pomeni: Cerkev v sočasnih nevarnostih ob nevidni prisotnosti Jezusa).

Za njegovo Postilo je značilna le kratka obnovitev evangelijskega sporočila (predpostavlja, da ga verniki že poznajo) z učinkovitimi ekspresivnimi vsebinskimi poudarki in obrobnimi sintetičnimi sklepi, z navajanjem dejstev ob vsakem sporočilnem sklopu evangelijskega besedila. Značilen je že sam skrbno premišljen vzorec obravnave, ki ostaja ob vsaki razlagi evangelija nespremenjen. Že sam po sebi je skrčen na najnujnejše sporočilo, npr.:

Ta Drugi Euangeli, kir se Predigui tudi na Boshizhni dan, Koku fo ty Paſtyrij tekli Vbetleem gledati tu Ditece Jeſuſa, Ta ſe ſazhne. Inu Pergudilu ſe ie, de kadar Ty Angely /.../ Luc. Cap. 2.- B P. 162.

Letiga Euangelia Nauuki inu Troſhti.

Ob robu strani je zastavljeno vprašanje, na katero bo v razlagi evangelija podrobno odgovorjeno.

Sakai ſe ie tu Roystuu tim Paſtyriem ner poprei oſhanilu inu refodelu.

Prisluhnimo razlagi, ki je razmeroma kratka:

Ta perui Nauuk: Ty Paſtiry, katerim ſe ie ner peruižh tu Criftufe Roiftuu od tih Angelou refodelu inu osnanilu, nom daio doſti Nauuka inu Exemplou. Ta perui Nauuk, De tim ludem, kir ſueiſtu ſuimu dellu, ſtanu inu poklizanu ſtrego, ſe Bug puſti refodeti inu ſposnati.

Ta drugi, De ta Paſtirieu Stan, nih ſlужба inu dellu, dopade Bogu bule, koker tu kupzhouane, touernane inu kramarya. Satu fo tudi ty Sueti Ozhaki, Abel, Abraham, Lot, Ifaac, Iaco, Moifes inu Dauid Paſtiry bili, inu ſto Shiuiño ſe ſhiuli.

Ta Trety Nauuk inu Exempel ie, de ty Duhouski Paſtiry, Pridigari, Shcoffi, Faimoshtri, imaio ner vezh inu ner poprei vſe rizhi inu ſkriunufti Criftuseue, Du, kai ie on inu sakai ie zhliouik ratal, veiditi inu drugim fo vſem flifſom, pres vſiga ſaulazhena riſnizhnu refodeti inu pouedati. Inu to Vero ozhitu pred vſemi ludmi ſposnati.

Ta zheterty Nauuk, kir oni spet gredo ksui shiuini, steim nas vuzhe, de ta Euangelium ta Vera kershanska, tih prauih dobrih postenih Stanou Slushbi, Oblafti, della oli Antuerha, ne premini, puſti vſakiga per nega poklizanu inu delu.

2. Od Diuice Marie, kir tih Paſtirieu Marine inu beſſede vſuim fercei ohrani inu premishluie, ſe vuzhimo, De mi tudi, kar beremo vtih Prerokih, Iograh, Euangelistih inu vtih Pridigah ſliſhimo od Criftuſa, de tu iſtu dobru ohranimo, preraitamo, premiſlimo inu steimi to nasho prauo Vero, de Skusi Criftuſa bomo ohraneni inu ifuelizhani, teim bule poterdimo.

Iz tako zasnovanih razlag nedeljskih in prazničnih evangelijev je razpoznavna zakrita pomenska vſebina sporočila tudi za današnji čas (v svoji brezčasnosti je trajno aktualna), aplikacija na sodobne razmere, ki pa vsebuje tudi bolj ali manj prikrit ver-skorazlikovalni, ideološki naboј. V njih razkrivamo lastno Trubarjevo sodobnost, odklonitev utrjene katoliške verske prakse, ki jo kot protestant že razveljavlja. Zasledimo tudi mesta, ki jih izrecno obrača nase. V ponazorilo tak odlomek z daljšo razlagom:

Na Peru Poſtno Nedelo, ſe Pridigie ta Euangelium od Criftuſeuiga Poſta vti Puſhau, inu koku ga ie ta Hudizh iskuſhoual. Ta ſe fazhne, Tedai ie Iefus bil pelan od Duha vto Puſhauo /.../ Math. 4. A.P. /I. Cap. Luc. 4. Cap. A.P.

Navuki inu Troſhti.

Obrobna pripomba kot povzetek celotnega poglavja je naslednja:

Jefuſ ſe ſteim Hudizhem voiskuie / ga premore inu prefhene / ſteim ſe refodeua / de te Verne hozhe od Sludia reſhitit...

Sledi slikovita, ekspresivno izražena razлага evangelijskega odlomka, ki prerašča v družbeno in stanovsko kritiko dobe. Načenja pravzaprav vedno aktualno vprašanje ideološkega oz. verskega oportunizma, nestanovitnosti, bodisi iz strahu pred pritiſki ali zaradi materialnih koristi, kar vse je (bilo) prisotno tudi v naši sodobnosti. Proti koncu razlage z življensko potrjenimi izkuſnjami že kar drastično opisuje propad človeka, ki se je dal prodati »hudici.« Obljube se izkažejo kot varljive iluzije. V ponazorilo le zadnji odlomek:

5. Ta Tretya Iskuſhnaua, ie tu Veliku blagu, Veliku Gospoſtuu, velika zhaſt, inu oblaſt tiga Suita, ſa katerih uolo tudi doſti keszhenikou, kir ſe boye, de bi ob tu ſuie ne pryshli, ſepuſte to prauo Vero oli ſataye, ſa ne hote te iſte ozhiitu ſposnati, Ta Anticriſt, prauo, tim kir prauo Vero ſataye, hti kriui ſtopio, velike ſhakle ſdenarmi daie. Ampag kateri Anticriſtu ne hote Verovati, te pregane inu mory, tu ie riſniza, koker ſdai od Turka inu Papeſha vidimo inu ſliſhimo. S. Ioannes prau 12. De tudi doſti Viudou inu Velike Gospode, ie V Criftuſa Verovalu, ſa volo tih Farifeiou neſo ozhiitu ſposnali, ſakai oni ſa fe bali, de bi od nih Vpan ne bili poloſheni. Obtu ty kesheniki ſe nemaio ſa volo blaga, zheſti ſa Gospoſtua tiga fuita od nikogar puſtiſi ſepelati, de bi oni kai ſtirili ſuper Boshyo volo inu ſapuvid, Sakai te Sludieue oblube inu pryteshi ſo falſh, leſhniui, neobſtoyezhi inu kratku terpe. Sludi zheſtu tim kir ſe nemu iſdado, oblubi dati velike ſhakle ſdenarmi, ſa denarie nim daie vogele inu konſke fige.

On zheſtu oblubi Tatum, Rasboinikom, Curbariem, Galufom inu drugim Neuernikom nee perprauiti kueliki zhaſti, oblafti inu hdobrimu inu kueſſelimu lebnu, Oli on te na konzu per-prau na galgo vſhpot, vfromoto inu vſo revo ...

V teh Trubarjevih razlagalnih besedilih je tudi precej pogosto najti razlage latinskih terminov. Pomensko zelo bogato je npr. pojasnjen izraz Adorare:

Samerkaitē de ta besseda Adorare, Moliti, ſe ne prau i le ſamuzh zheſſiti oli poshtouati Boga oli Sludia, temuzh tudi ſe baty tyh priteshou, inu Verouati tim Oblubom Boshym oli Sludieuim. Martyr ſe prau ena pryzha. Od Adventa, Prihoda ſo uſi Preroki Prerokouali.

V »izlagi« »Dne, kateri ie bil eden tih Sobot, inu dauri ſo bile ſaperte. Ioan. 20. Cap. 325. Luc. 24. C.P. 253,« posredno govori tudi o ſebi, ki zdaj v izgnanstvu, »is ſuſja Nigdirdoma« ſi knjigo oznanja evangelijs. Svoje »Pridigarſtuu« je namreč jemal zelo resno:

Is leſih Criftufeuih beſſed, kir tukai prau htim Iogrom, Koker ie ta Ozha mene poſſal, taku leſt vas tudi poſhlem, Inu kadar tu rezhe, ie on vne dahnil, inu ie dial, Vſamite Suetiga Duha, katerim vi te Grehe odpuſtite, tim ſo odpuſteni. Inu katerim vi nee federshite, tim ſo fadershani: Se mi užuhimo Du ie gori deshi inu brani, Od kod tu pride, Du tu ſturi inu de tim Pridigariem tak faſtop, taku redle ferze inu tako mužh tim Pridigam, de oni, nai ſi ſo ſa volo nih pridig pouſod ſouurasheni, faſhpotouani, obrupani, pregnani, louleni inu zheſtu groſſouitu vmořeni, vini toku ozhitu pres uſiga ſtraha pridiguo, Inu ne pufte obeni Gofpoſzhini, ne Kraleм, ne Ceſſariem, ne Papeshom ne Shcofom nim pridigouati prepouedati ne braniti, koker mi od tih Iogrou inu od S. Paula vtih Buquah nih Diane pouſod beremo. Inu tu mi ſhe ſdai vidimo inu ſhliſhimo, de ie doſti Pridigarieu pregnanu, loulenu inu hudu konzhanu mnogiterih meiſtih. Oli ſatu oni ne molzho, ſatu niſter ne rodio inu ne dade. Inu aku oni glih ſuſti oli Igloſno beſſedo ne mogo vtih meiſtih kir bi radi pridigati, taku oni ſpifmom inu ſbuquami pridiguo...

Naslednja »izlaga« ima naslov:

Na to zuitnizhno Nedelo ſe pridigie ta Euangelium te perve Nedele tiga Adventa. Rauen tiga Euangelia ſe tudi bere ta Paſſion, Math. 26. 27. Cap. Inu na Veliki Torak S. Marca, Mar. 14. 15. Na veliko Šredo Luc. 22. 23. Na Veliki Petak Joh. L 8. 19.

Ob robu pa kratko navodilo, izraženo z vpraſalnim stavkom:

»Koku ſe ima ta Paſſion, tu Terplene Iefuſeuu, prou inu nuznu ſpominati inu reſmiſlii.«

Sledi natančna, teološko poglobljena in obenem govorniško izoblikovana razlaga. Odkriva nam ustaljeno rabo pogovornega in terminološkega besedja, terminoloških besednih zvez, izoblikovano ſkladenjsko izražanje, prizadet odnos do vsebine, s tem pa tudi naklonska naravnost oznanjevalca do posredovane vsebine. Vse to določa učinkovit izbor jezikovnih sredstev, ki stopnjujejo ekspreſivnost priповedi. Soočimo ſe z uvodnim odlomkom, kjer zelo plastično, tudi s sopomenkami razlaga, kaj je oziroma kaj pomeni beseda Passion:

Ta Ieffei Marter pag, Ie Duy. Potehmal ie on bil poſtal en Oduetnik, Beſſednik inu Pomozhnik, inu ie bil na ſe vſel inu naluhil te grehe, vſeh ludi, inu ie hotel ſa te iſte terpeti inu ſtutri fadofli Ie on tedai ſdaici pozhutil ſerd Boshy ſubper te Grehe tiga Suita, Ta iſti ſerd Boshy, ie Criftuſa vtak ſtrah, vtaku trepetane inu zagouane perprauil, de ie od tiga vtim Vertu ta keruauiput poſtil, de vtim en Angel is nebes, ga ie moral troſtati.

Ta drugi nega Marter ie bil ifuna na telesfu, kir ie koker en drugi bogi zhluik, nai si ie bil pres greha, ta mras, vrozhust, lakoto, sheio, trud, peganene, loulene, fashpotouane, sapluuane, byene, tepene, gaishlane, sternem Cronane, Cryshane inu to britko Smert, preterpil. Letu vfe, fe prauia ta Passion, ta Martra oli Terplene Cristuseu.

H tretimu, Cristus ie sto nega Martro inu Smertio to vezhno Smert, inu tiga Hudizha premo-gel, de nom Vernim ta telefna Smert nei vezh ena Cesta oli Vrata vta Pekal, temuzh htimu vezhnemu lebnu.

V razlago pasijona je mimogrede vključil tudi kritiko obredov oziroma dramatičnih, obenem pa sočutnih pridig katoliških duhovnikov v velikem tednu. Iz nje je razvidno, da so v cerkvi že poznali oziroma razvijali prvine pasijonske igre:

Ti Minihi inu ty eni Pridigary, kadar oni ta Passion ne veliki Petak dolgu pridiguo, taku ner več prauio, koku ie Iesus sto suo Materio diuizo Mario gouuril,¹⁰ inu prauio od nega Martre, inu koku ie od nee slouu iemal. Potle se ferde zhes te Iude, Caifasha, Erodesha inu Pilatusha, te ifte oni suare inu hude delaio, kir fo toku Cristusa fashpotouali inu Martrali. Inu kateri vmei mylu inu isplazha ta Paſſion pridigati, de se ty ludie zhes Iesufa inu zhes Diuizo Mario plazheio inu selse, ta ifti ie fa ner bulshiga pridigarie shazan. Onu toku pridigouane, klagouane, plazh, ferd inu suar zhes Iudesha Ischariota, zhes te Iude inu Ayde, Tim greshnim, slabim inu shaloftnim ferzom, nishter ne nuza.

Mi se nemamo zhes Iesufa inu Diuizo Mario, temuzh zhes te nashe grehe serditi inu plakati, Koker ie sam Cristus vnega Martri Luc. 23 htim shenom, kir fo se zhes nega plakale, dial. Vi Ierufaleue Shene, ne plazhite se zhes me, temuzh zhes vas inu zhes vashe otroke...

Iz navedenega odlomka je razvidno, da je razsodni Trubar v pridigi odklanjal vse čustvene vzgojne prvine, ki pa so bile pozitivne, saj so v poslušalcih vzbujale sočutje in čut za pravičnost. V ospredje je postavljal razlagalnost in »pravilno« razumevanje Božje besede, izpričane v evangelijih. V to smer se je razvijalo protestantsko oznanjevanje Božje besede (»pridigarstuu«).

Ob straneh dolgih Trubarjevih evangelijskih razlag pa so ob vsakem vsebinskem sklopu besedila kratki, skladenjsko strnjeno, vendar normativno že urejeno ubešedeni povzetki, logični sklepi, ki sledijo iz poučne razlage, kot smo ta način že spoznavali v povzetkih Matejevega evangelija:

Vse S. Pisemu inu vñ Euangeli, vñeh Logrou Vukuui, inu lyftuui ozhitu gouore inu prizhuio, de vegske prae Boshye shlushbe nei, koker ie ta praua keršhanska Vera, Spet nafai, Vegfhiga Greha, nei koker ie ta Neuera.

Ob tem svojem spoznanju se sklicuje še na prvotno, pristno krščansko preteklost. Utemeljuje jo z navajanjem stare Velikonočne pesmi:¹¹

Obtu fo ty nashi Starishi prou to danashno peifem slushili, kir fo peili, Iesus ie od Smerti vñtal, obtu se vefselimo inu satu Boga hualimo. De bi on ne bil vñtal od te smerti, Vuš Sueit uñi ludie bi sgubleni bili, Alleluia, tu ie, Hualite tiga Golpudi.

¹⁰ Iz konca 18. stoletja je npr. ohranjen tak Drabosnjakov koroško-bukovniški Marijin pasijon (Lausegger 1990).

¹¹ Trubarjev odnos do prvotnih slovenskih cerkvenih pesmi, njegove predelave le-teh v protestantskem duhu v njegovih pesmaricah je razkril že Marijan Smolik (1963).

Pa tudi kasneje se »Na Vinkunstno Nedelo« v »Islagi, kai fo Vinkunshti,« v »Navukih inu Troshtih od S. Duha« sklicuje na stare molitve in pesmi. Pravi:

Cerkou moli inu poye: Pridi k nom Sueti Duh, inu napolni ta ferza tih tuih vernih ludi, vushgi notri vnih ta ogen te tuie lubefni, potehmal fi ti te Ayde vseh shlaht Iefikou po vſim fueitu vkupe sbral, inu perprauil hti prauil Veri, Alleluia, Huala bodi timu Gospudi dana, Amen.

Kako si je prizadeval, da bi bil v razlagah prepričljiv in razumljiv, kaže naslednje mesto iz evangelija, ki je že samo po sebi povzetek celotne vsebine:

Na Peruo Nedelo po veliki nozhi, se pridiguie ta Euangeli, koku se ie Iesus na Velikinozhni dan na Vezher, Inu potle na osmi dan, po nega Gorustanenem shnega prauim teleffom shiu Iskaſal, inu ie nim pokafal inu pultil tipati nega rane na rokah inu na fstrani. Steim ie on nee vti Veri, kir so zbiulali na nega Gorustanenu sagushal inu poterdil. Ta fe fazhne, Inu kader Vezher pride tiga iftiga dne, kateri ie bil eden tih Sobot, inu te dauri so bile saperte /.../ John. 20. Cap. C.P. 325. Luc 24. Cap. C.P. 253.

Letiga Euangelia Nauuki inu Troshti.

Obrobna sklepna ugotovitev, ki jo nadalje zelo slikovito priovedno razvija, se glasi:

Vſeh Vernih teleffā po ſodnim dneui / bodo Criftufeui muh. Phil. 3

De kadar ie Criftus nash Gospud inu Glaua, ſteim prauim nega teleffom, skaterim ie on na Cryshy viſſil, vmerl inu pocopan, ie riſnizhnu vſtal od ſmerti, inu ie ſhnim Skufi ta ſaperta vrata duacrat htim logrom prishal, De glich taku mi ſteim prauim nashim teleffom, kateri fdai na febi imamo inu noſimo, tudi gori vſtanemo na ſodni dan. Inu de letu nashe tellu bode tada, lipu, ſuitlu, ſdrauu, zhiflu, lahku, bomo po lufti hodili koker te ptyce inu ſhkuranci, inu venim hypu Scriptuſom red pridemo is te Semle vta nebeſſa. 1. Cor. 15.I. Thes. 4. Matr. 13. Dan. 12.

»Ta drugi Deil te Kratke Symmariske Postille /.../ zhes Euangeli, kir se ob tih dneh oli godeh tih Suetnikou pridiguo« prinaša veliko kraje, zato ſkladenjsko ſe bolj strnjene razlage evangelijev.

V uvodu sam o tem spregovori:

Lubi Bratie / Bug inu muia veiſt ſta pryzha / de bi ief ſrad is ferza inu fuelikim lushtom te Nedelske Euangeli popolnoma bil iſlushil. Ali kedar fem ief pag leto Poſtillo ſteim Regiſhstrom vti vishi inu maningi fazhel piſſati inu drukati / de ſe bode mogla ſteimi euangelisti inu ſto Predguorio vkupe vene Buque ſueſſati. Inu ſa tiga / de te Buque od tih Tryeh Shtukou preuelike inu neushtalne ne bodo / moram naprei vtih drugih Euangelieh ſhe kratkishi biti / te Nauuke inu Troshte vnih **le ſummariskimi beſſedami pokafati inu isloſhiti.** / Obtu vas proffim vſamite leto kratko mahino Poſtillo ſdai od mene ſa dobru / Aku Gospud Bug odlog muim ſhiuotu / buli zhas inu myr / da / taku hozho / Sboshyo pomozhio / eno obilno Poſtillo de vſfaka beſſeda ſueſb bode vni ſadofi isloſhena / vkupe ſprauiti: Oli lohki Bug vtim zhasu eniga drugiga gori obudi / kir is tih Latinskih inu Nemshkih Poſtil / katerih ie fdai doſti dolgih inu dobrih / eno vta Slouenski Iefik iſtolmazhi.

Samo obžalujemo lahko, da se ta Trubarjeva želja ni uresničila, saj je bil sposoben ustvariti izvrsten pridigarski oz. oznanjevalni priročnik. Najbrž je kasneje iz zvestobe do protestantskega izročila, skromen, kot je bil, ta načrt opustil in še tuk pred smrtno (l. 1586) raje prevedel Lutrovo Hišno Postilo.

Omenjeno je že bilo, da zlasti ob razlagah prazničnih evangelijev Trubar odklanja ustaljene oblike praznovanja določenih nedelj, zlasti še Marijinih praznikov. S to kritiko pa posredno veliko pove tudi o razvitosti slovenskega jezika v verski tradiciji katoliške cerkve pri nas.

Drugi del Kratke Postile vsebuje razlage evangelijev ob »tih dneh oli Godeh tih Suetnikou«. V razlagah evangelijev ob Marijinih praznikih se spet zelo razgovori o ustaljenih verskih običajih, ki jih kot protestant odklanja, tudi češčenje Marije in svetnikov, ker le Bogu in Kristusu gre vsa čast in slava. Kako daleč ga je pripeljala pozitivistična kritičnost, podprtta s splošno napadalno propagando protestantskih somišljenikov,¹² kako ni mogel sprejeti, dojeti in razumeti verskih skrinvnosti, ne ljudskega verovanja, brezupnega iskanja pomoci v življenjskih stiskah in zaupanja v moč priprošnje Marije in svetnikov, nam odkrivajo naslednji daljši odlomki:

Na Prasnik Te Diuize Marie Ofnanene, se pridiguje ta Euangeli, koku ie ta vezhni Syn Boshy to zhlovesko naturo, vtim tellefflu Diuize Marie, skuši to muzh S. Duha na ſe vfel.

Ta ſe fazhne, V tim sheftim Meszu Ie bil ta Angel Gabriel poſlan, venu Meftu te Galileiske deshele. Luc. l. Cap. C.P. 157.

Lete beſſede tiga Angela, kir ie gouuril Hdiuizi Marij: Veffeli fe ti Priatliua, Gospud ie ſtebo, Shegnana ſi ti vmei ſhenami, so od nakaterih Vuzhenikou is tiga Gershkiga Iefika vta Latinski, inu vte druge kriuu tolmazhouane, Inu od tih neuzhenih hynauskikh Faryeu inu Menihou falsh isloſhene inu preobernene na Malikouane. Inu ftakim kriuum Tolmazhenem inu ſfalsh Islaganem ſo te preprofte Kershenike pregouorili inu ſepelali, De Diuiza Maria ie ena Oduentniza, Besedniza inu Pomozhniza pred Bugom vſeh tyh ludi, kateri na no klyzho, ni ſludio, offruio, fuezhe shgo, ſhegnuo, Cerque, Altarie ſidaio, molio inu poſtio. Inu de Diuiza Maria ima oblaſt nee Sluſhabnikom inu kir na no Veruio, dati Gnado, odpufzhanе vſeh grehou, ludi brumne inu ſuete ſturiti, de nim premore pomagati vſeh ſhlaht nadlugah, tudi vti ſmerti, de ona te ludi obaruie pred Turki, pred Smertio, pred Hudizhem, inu pred Peklom.

Potle ſo is leteh Angelskih beſſed eno Molitou inu Proſhno Sturili, inu to iſto taku viſſoku vſdignili, tako oblaſt, muzh inu vrednuſt dali, De kakershi zhlouk hud oli dober leto Ave Maryo, Viutro, ob Puldne, na Vezher, kadar ſe ſgoni moli, ta iſti hudiga konza ne vſame, bode frezhen inu bogat. Sto ſprofli od Diuize Marie kar kuli hozhe, bo obarouan pred ognem, pred vodo, pred tatmi, pred Rasboiniki, inu kadar vmerie taku Diuiza Marya poneſe nega Dusho

¹² V Baslu, pomembnem središču protestantskega tiska, so že po letu 1520 tiskali protikatoliške propagandne letake, karikature predstavnikov katoliške cerkve in menihov, upodobljene z živalskimi glavami, parklji, kremlji, kar naj bi ponazarjalo njihove negativne lastnosti (pohlep, nečistost, hinavščino). Delili so jih mestnemu prebivalstvu. »Ein Mittel zur Verbreitung neuer Ideen bildeten im frühen 16. Jahrhundert «Flügschriften» mehrseitige Drucke mit meist einfacher Illustration und heftig discutierten Inhalten. Beispiele von Basler Flügschriften führen hinein in die damaligen religiösen Auseinandersetzungen und den Kampf um die Meinungen nicht nur unter Gelehrten, sondern in einer breiteren Öffentlichkeit. Buchdruck und Reformation gehören aufs engste zusammen.« Tako poznavalec te tematike Berner Hans (2007).

vta sueta nebesſa.¹³ Rauen tiga ſo tudi pridigali, piſali inu malali, kateri zhlouk vſak Prasnik Petdeſſet Aue Mary, inu Pet Ozhanashou poredi ifsmoli / tu iſtu molene imenuio Roshenkranz / Taifti Diuizi Mary Shapele na glauo poſtaule Inu Diuica Maria bode tiga iſtiga kir taku moli, ſuem plazhom pokriualo inu ſkriuala pred Boshym ferdom, de ne bode ſgublen inu ferdaman etc. Stakimi falſh leſhniuumi beſfedami, Islagami inu Malikouskimi Oblubami, inu kir fo kriuu molili, Gnade ſi polna, ſo te preprofe ludi ſepelali inu preguorili, De ſo to Diuizo Maryo, fa veliku bulsho inu Miloſtiuifo dershali inu verovali fa volo kir fo molili inu menili, ona ie Gnade polna, koker Boga Ozhetia inu nega Synu, od kateriga famiga, vſa Miloſt, Dobruta inu lubefan ſe fazhne, ifſuira inu ſemkai gre. In ſumma, Ty bogi kersheniki ſo od tih neuuzhenih lakomnih Pridigarieu taku delezh od te prauie Vere Viefuſa , inu od tiga prauiga ſaſtopa tih Euangeliou, bili ſepelani, De ſo vezh ſlufili, molili, Cerkou ſidali, ſuezh ſhgalii inu Maſhouali, koker tei S. Troyci, Na no ſo vezh klizali, koker na Buga. Inu ſtako Aue Maryo, inu ſto Saluo Regino, ſo ty Fary inu Menihi doſti blaga kſebi perprauili inu dobili, inu per tim veſfeli bili, dobru ieili inu pyli, inu na tim ſueit dober leben impeili, Ampag per tim Itrashnu hudu, naglu ſo vmerli.

V iſti razlagi je jasno izražen tudi odnos do čeſčenja svetnikov, ki bo ponazorjen s sledečimi tremi odſtavki:

Natu Vi mui dobro kersheniki imate veiditi inu dobru ſamerkati leta riſnizhin Nauuk. De nash Oduetnik, Beſednik pred Bugom, inu nash Spraulaviz, kir bi nas ſpet Sbugom ſmyril inu ſprauil, Grehe odpuſtil, inu vnebeſſa perprauil, Niſzhe drugi nei, ne Diuiza, ne Angel, ne Suetniki ne Suetnice, Samužh ta nash Goſpud inu Ohranenik Iefus Criftus. Leta ie od Buga vti vežnuſti htimu odložhen inu poſtaulen. Rom. 3 /.../ Niſzhe tudi ne Diuiza Maria, ne Angel, ne Suetnik ne Suetnică, nei taku dober, Gnadliu inu Miloſtiu, kir bi taku vſe ſhlaht ludy ſylnu lubil, vſem rad dobru ſturi, koker ie Bug Ozha inu nega Syn nash Goſpud Iefus Criftus. Bug puſti tu Sonce ſyati inu deshit zhes hude inu dobre, Math. 5. Bug ie vſe rizhi na nebi inu na femli ſa uolo tih ludi inu nim hdobrimu ſtuaril. Bug Ozha ie is velige lubefni inu miloſti, kir ima pruti vſem ludem dal fuiga Synu vto Smert. Iefus Criftus ie is lubefni kir ima pruti nom, ie volan hti Martri bil /.../ Obtu ty Fary inu Menihi ſylnu Greshio, is Buga inu vſeh Suetnikou ſhpot delaio, inu vſim S. Piſmu ſubper vuzhe inu gouore, Kir te preprofe ludi viſhaio inu napelauao, de iſzheio Gnade, Odpuskou, pomuzh inu brambe vtiſh nadluga, per Diuici Mary inu per tih Suetnikih. Inu kir vele na Suetnike klizati, nee proſſiti ſa pomuzh, nim ſluſhiti, moliti, Maſhouati, Cerque ſidati, Sakai ſtakim ſe Malikuie. Ta zhaſt inu oblaſt kir ſamimu Stuarniku ſliſhi, ſe tei Stuari daie. Bug te oblaſti, Gnado diliti, Grehe odpuszhati, uti ſmerti inu uſeh ſhlaht nadluga pomagati, braniti inu ohraniti pred ſludem, nei obeni ſtuar, ne Diuici Mary, ne ſuetnikom dal. Temuž ſamimu nega Synu. Inu ty ſuetniki ne hote, de bi ſe lete nebeske rizhi per nih iſkale /.../ Suetniki ſe imao ſa Boshye Sluſhabnike, inu nekar ſa Boguue dershati. 1. Cor.4.

Drugo podobno mesto, kjer Trubar izkazuje svoj razumski odnos do vere, nesmiſel za vse miſtično, zasledimo v razlagi evangelija »Na Diuize Marie Lozhitua Dan,

¹³ Tu je nakazan preplet verskega nauka z legendaričnostjo in praznoverjem, ki je bilo v tem času med »nevednim« ljudstvom očitno prisotno, od davnine zakoreninjeno. Izobraženim protestantom pa je ſlo predvsem za izčiſčenje verskega nauka z otipljivih, pozitivističnih (znanstvenih) vidikov. Strogo ſo ſe držali le besedila Biblike, Apostolskih del in Apostolskih pisem.

kateri Dan ty eni te Velike Mashe Dan (poimenovanje, znano v nekdanji pražupniji Laško) imenuje, se pridiguje ta Euangeli, Koku Duei Sestri ste Criftuša goštice /.../ Ta se fazhne, Pergudilu se ie vtim kadar so oni hodili, gre Iefus noter ven Tersizh. Luc. 10. Cap. D.P. 200.«

Stranska pripomba kot pojasnilo:

Bug ie Diuice Marie tellu vnebeſſa vſel / Moiſeſſa fam pocopal Deut. 34 ſa uolo de ty neſaſtopni ludi shnih teles Bogou nemaio delati inu shnimi Malikouane obhaiati.

Razлага pa je naslednja:

Od tiga Lozhitua Diuice Marie, koku ſo vſi logri per nee ſmerti bili, inu koku ie potle Steleſom vſeta Vnebeſſa, Inu drugih doſti nelpodobnih inu Malikouskih rizhi, ſo ty eni Menihi inu Fary ſa fuiga nuza inu dobitka uolo, doſti baſni ſmislili inu vte leſhniue Legende poſtauili. Tu S. Piſmu od Diuice Marie, ie li vmerla oli nekar, ie li pocopana oli nekar, niſhter ne prau. S. Ieronim ie venih buquah, katerim ſe veliku ne Veruie bral, de Diuice Marie Grob ie bil prafen naiden. Obtu ſe Veruie, de ie ona Sdusho inu Steleſom vſeta Vnebeſſa ...

Kratka Postila je s svojimi razlagami, razširivami evangelijskega sporočila, pojasnitvami, aplikacijami v sedanjoſt, s kratkimi obrobnimi povzetki ključnih misli in naukov, pa tudi z zgovorno kritiko katoliške verske tradicije glede čeſčenja Marije, svetnikov in vrſte verskih običajev, dragoceni vir spoznanj o predhodni ustaljenosti, izdelanosti in govorni rabi slovenskega obrednega jezika. Je dovršen govorniški dosežek. Kot je iz obsežnih ponazoril razvidno (skladenjsko-retorično, tipološko jih opredeljuje Ahačić 2008), gre za besedila z razvito sopomenskostjo, stvarno metaforiko, s figurativnim nizanjem stavčnih členov, prepletom priredij in podredij, ki funkcionalno stopnjujejo in pomensko izostrujejo sporočilo, kar vse ſe ni moglo razviti v prvem desetletju slovenske tiskane knjige. Obenem je v besedilih Postile na obrobju strani vseskozi prisotna tudi didaktična naravnost. Kaže ſe v strnjem skladenjskem povzemanju ključnih misli, ki naj ſi jih vernik zapomni. Jasnost razlage, sistematična preglednost, točno navajanje mest, od koder so navedene misli sprejetje, aplicirane na protestantski verski nazor, vse to kaže, kako resno, znanstveno odgovorno je Trubar, ſkladno s svojimi spoznanji in življenjskimi okoliščinami, opravljal svoje »Pridigarſtuu«. Za sodobnega jezikoslovnega raziskovalca je zanimiv tako kot snovalec knjižne norme kot oblikovalec besedila, oznanjevalne jezikovne zvrſti in funkcionalno stilistično izraženega sporočila.

Izkušnje, pridobljene ob stvarni razlagi evangelijev, ſo vidne tudi v povzetkih Evangelijev v TT 1581–1582. Kot je že bilo opozorjeno, ſe po skladenjski ubeſeditvi od prvih iz leta 1555 razlikujejo. V njih ne gre več le za kratko površinsko navajanje dejstev v nepopolnih stavčnih vzorcih, marveč za teološko-didaktično poglobitev in sistematično pomensko osamosvojitev sporočila, ki bralca preusmerja od vedenja k dejanjem. Vſe to ſe kaže v spremembni stavčnih vzorcev, v pomnoženem številu priredij in podredij s kopiranjem glagolskih dejanj. Prvotna sporočilna utesnjenost povzetkov prehaja v sproščeno komentiranje. Te skladenjske preobrazbe ſo jasno razvidne ob soočanju »Capitul« celotnih posameznih povzetkov TE 1555 in ME v TT 1581–1582. Iz njih je razviden tudi tridesetletni skladenjski razvoj Trubarjevega knjižnega jezika, ki ga že zaznamuje tudi občasno opuščanje morfološko-skladenjskih kalkov, medtem

ko prevzeto, adaptirano besedje kot splošno razumljivo še ohranja. Trubar je pogobil sistematicnost podajanja vsebine tudi z abecedno oznako kratkih sporočil, ki niso več tako skladenjsko razdružena kot v povzetkih iz leta 1555. Združuje jih v priredja, podredja, v vprašalne stavke, razširjene s prilastki, prilastkovimi odvisniki. Najdeva pa tudi nove stavčne vzorce (npr. brezosebno izražanje), že uveljavlja tvorno stavčno izražanje in druge skladenjske ter besediščne finese.

Soočanje povzetkov TE 1555 in TT 1581–1582 v posameznih evangelijskih poglavjih:

Cap. I

TE 1555: S. Mateush Pishe od Iesufeue Shlahte po tim Zhlouestui. De ie pozhet od fuetiga Duha. Od farozhena Marie nega Matere. Koku ie ta Angel Josefa, kir ie hotel Mario sapustiti, pouzhil, de ie no usel gsebi. Inu od Iesufeua Imena.

TT 1582: A. Iesufeui porod od Ozhakou. B. Iesufeui Stryci od kraieu. C. Iesufeua shlahta od Viudov. D. Od 42 zhlinkou oli shlaht. E. Cristuseuu pozhetie. F. Prerokouane, Ime, Roistuu Iesufeuu.

Cap. III

TE 1555: Ioannes Kerſtnik pridiguie to Pokuro uti puszhau. Od nega oblazhila inu ſpishe. On fuari te Fariffeie. Oſnanuie kai ima Criftus oprauiti. Criftul ie od nega kerszhen.

TT 1582: A. Io Kerſtnik, kai pridiguie, kei kerszhuie, koku ie guantan, kai Jei. BIo oſtru ſubper Iudouske hynauske Menihe pridiguie. C. Iefus bo kerszhen, nebu fe odpre, S. Duh fe vidi, Ozha gouori ...

Cap. III

TE 1555: Criftus poſti utiPuszhaui. Bode iskushen od Sludie. Sazhne pridigati. Poklizhe gſebi Petra, Andreia, inu dua zebedeooua Synu. Pridiguie uti Galilei. Inu osdraui uſe shlaht bolnike.

TT 1582: A. Criftus fe poſti 40 dni, ie iskushen od hudizhe sneuero, zheftio, oblaſtio inu sblagum tiga ſuita. B. Criftus ner peruijh pridiguie Vgalilei. C. Kar ie peruijh pridigal, poklizhe k febi ſhtiri logre. D. Nega pridigo, de ie Boshya sprizhuie ſouſemi shlaht Zaihni.

Cap. VI

TE 1555: Criftus uuzhi prou Almoshno dajati. Prou Molyti. Odpuſtiti eden timu drugimu. Prou poſtit. Shaze sbirati. Od luzhi tiga teleſſa. De dueima Gospudoma ſluſhiti ne moremo. De nei imamo ſkerbeti fa telefno potrebo. De peruijh imamo iskati tu kraleuſtuu Boshye inu nega prauizo.

TE 1582: A. Almeshna fe nema dajati na prehualo. B. Kei inu koku fe Andohtliu moli. C. Prepoueda hinauske poſte, shaze sbirati vtim ſueitu, veli biti zhiftiga ferza. D. De ne imamo timu blagu oli Bogastuu ſluſhiti, inu ſkerbeti fa telefno potrebo, temuzh de iszhemo Boshye Miloſti, rauen te, nom bo tu drugu vſe danu.

Cap. XIII

TE 1555: Pergliha od Semena. Sa zhes uolo Criftus skuši perglihe gouori. Islaga te perglihe od femena. Pergliha od Lulke. Pergliha od Shenfouiga femena. Inu od Quassla. Islaga od te Lulke. Pergliha od skriuniga Shaza. Od te Perle. Od te Mreshe uershene uto morie. Criftus ie od suih financeu inu deshelanou foshpotouan.

TT 1582: A. Pergliha od Semen, vti Criftus prauui, zhiga ie dolg, de nih malu po tei pridigi deio.

B. Sakai Iefus skusi perglihe gouori. C. Islaga te perglihe od Semena. D. Pergliha od kokole oli Lulke, sto vuzhi, de vselei vti kerfhanški Gmaini ty hudi vmei dobrimi bodo. E. Steima dueima perglihamo od shenfouiga ferna inu od Quassu prerokuie, de skuši to maihino preprosto pridigo tiga Euangelia se veliku ludi hprauui veri preoberneio. F. Islaga to Pergliho.

Cap. XXVII

TE 1555: Criftus ie pelan Hpitatushu. Iudeshha Fratarya greua inu fe obessi. Od nyue te kry. Criftus obtoshen ne odgouori Iudie prossio, de Barrabas bode puszhen. Inu de Criftus bode cryshan.

Pilatush umie roke steim prizhuie de Criftus ie prauizhin inu nedolshen. Criftus ie sternouo Crono cronian, fashpotouan inu byen. Vunkai pelan Hcryshanu. Na Cryshu ga imao fa norza inu ga fashpotuo. Se porozhi suimu ozhetu. Da gori suio dusho, fa teim se iskasho uelika fnamine. Ie pocopan od Iosefa. Poftauio Varihe k nega grobu.

TT 1582: A. Iefus ie fuesan pelan pred Pilatufa. Iudeshha sgreua ta fratarya, Pouterne denarie, inu sam sebe konzha, fa te denarie ie kuplen en Brittof, h pogrebu fa nefnane ludi.

B. Iefus na te toshbe super nega, nishter ne odgouori. C. Gmaina pege ruie, de se Iefus Crysha, Barrabas Rasboinik ispušti. Pilatus suo sheno prizhuie, de Iefus ie nedolshen. Oh on vini dopusti nega Cryshati. D. Iefus ie ferdezhim quantom oblizhen, sternem Cronan, fashpotouan, byen vunkai h cryshanu pelan, Siefihom tar shelzhio napoen. E. Iefus ie Crishan vfredi dueiu Rasboinikou, fa nega guant Iegraio, Fary, Doctary, Schoffi, Rotary inu Rasboiniki is nega na Crishu shpot delaio. F. Iefus na tim Crishu klizhe na Buga, Esih pye, Sonce merkne, Semla se stresse, Cerquen pert se refdere, scalouie se refkala, Mertui vstanei, Altman se zhudi, verne shene htimu gledaio. G. Iosef Iesufa pocopa. F. Fary inu Doctary poftauio te vahtarie varovati Iesufouiga groba.

Zaključek, ki sledi iz ponazarjalne analize Trubajevega skladenskega izražanja v evangelijskih povzetkih TE 1555 in TT 1581–82 in razlagi evangelijev v TR 1558, je naslednji.

Trubar je bil glede na določen sporočevalni »govorni položaj« mojster skladenskega upovedovanja. Ni poznal upovedovalne zadrege, čeprav občasno toži o neizdelanosti jezika. V slovenskem knjižnem jeziku prvih jezikovno ustvarjalnih let je odkrival in obvladoval zapletene, logično in stilistično razvite skladenske strukture kot tudi sko-

po nizanje dejstev in dogajanj v okrnjenih stavčnih vzorcih, enodelnih glagolskih in neglagolskih stavek. Kljub temu, da je bil hoteno blizu govorjenemu jeziku, kot se kaže predvsem na ravni pogovornega besedišča s staro slovensko knjižno tvorjeno in glasovno prilagojeno, prevzeto obredno terminologijo, izpričanih skladenskih prvin in stilističnih figur pač ni zajemal iz pogovorne skladnje. So prvenstveno dosežek njegove govorniške izobrazbe in dolgoletne pridigarske izkušnje. Vse to pa priča o izdelanosti tradicionalnega ustnega bogoslužnega izražanja v območju skladnje pred obdobjem slovenskega protestantizma v 16. stoletju.

VIRI IN LITERATURA

- Kozma AHAČIČ, 2008: Skladnja in retorični modeli v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. Objavljeno v tej številki SR.
- Hans BERNER, 2007: Massenmedium der Reformationszeit. Flugschriften im frühen 16. Jahrhundert. Basel: Universitätsbibliothek (predavanje, 28. 11. 2007).
- Jože KRAŠOVEC, Majda MERŠE, Hans ROTHE (ur.), 2006: Biblia Slavica: Slovensche Übersetzungen 1555–1582, Kommentare. (Serie IV: Südslavische Bibeln, Band 3, 2). Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh.
- Herta LAUSEGGER, 1990: Andrej Šušter Drabosnjak, Marijin pasijon. Celovec: Mohorjeva družba.
- Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2001–2002: Obredna terminologija v razvoju slovenskega knjižnega jezika: Od Brižinskih spomenikov do ustalitve enotne knjižne norme v 19. stoletju (doktorska disertacija). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- 2008: Slovenska krščanska terminologija: od Brižinskih spomenikov do srede 19. stoletja. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Božena OROŽEN, 2008: Primož Trubar in Laško. Laško (tipkopis predavanja, 10. 1. 2008).
- Breda POGORELEC in Jože KORUZA (ur.), 1986: Obdobja 6: 16. stoletje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Miloš RIBAŘ, 1969: Primož Trubar in Laško. Naše delo 1–3.
- Mirko RUPEL, 1966: Slovenski protestantski pisci. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Marijan SMOLIK, 1963: Odmev verskih resnic v slovenski cerkveni pesmi: od začetkov do konca 18. stoletja (inavguralna disertacija). Ljubljana: Teološka fakulteta.
- TE 1555 = Primož TRUBAR, 1555: *TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA*. Tübingen.
- TT 1557 = Trubar, TRUBAR, 1557: *TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA*. Tübingen.
- TR 1558 = Trubar, TRUBAR, 1558: *EN REGISHTER*. Tübingen.
- TT 1560 = Trubar, TRUBAR, 1560: *TA DRVGI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA*. Tübingen.
- TL 1567 = Trubar, TRUBAR, 1567: *SVETIGA PAVLA LYSTVVI*. Tübingen.
- TT 1581–82 = Primož TRUBAR, 1581–82: *TA CELI NOVI TESTAMENT*. Tübingen.

SUMMARY

- (1) The article from the syntactic point of view examines Trubar's original texts in the first literary decade, i.e., summaries of chapters in Mathew's gospel (MG) of 1555 (compared to the summaries of Mathew's gospel in the New Testament of 1582) and explications of Sunday and holiday gospels in TR 1558. The author finds an interesting functional duality in wording.
- (2) In the summaries of 27 chapters from MG of 1555, there is intentional abbreviation of syntactic structures. Short, condensed pieces of information are primarily expressed with a basic

BY

(two-part) syntactic pattern with omissions of sentence constituents, even more commonly in one-part verbal and non-verbal sentence patterns and rarely in contextually recognizable coordinate and subordinate sentence structures. This syntactic »paring down« is – considering the communicative purpose, i.e., to shortly state basic facts and events – functional and justified as it still allows understanding of the familiar content.

- (3) A different type of syntactic realization is typical for extensive, original Trubar's explications of the gospels in TR 1558, with summaries and conclusions on the margins. These include recognizable, well organized sentence structures. The text is worded in well developed syntactic patterns with repetitions, sometimes triple, of some sentence constituents (subject, predicate, object, particularly attributes), with intermingling and repetition of various coordinations and subordinations. The wording presents information clearly, precisely, capturing semantic nuance (which is partially due the appropriate use of colloquial lexicon in combination with the liturgical terminology). It renders the text effective with stylistic sound figurativeness, established in the preceding spoken liturgical language (prayers, hymns, sermons, basic catechism in Slovene since the Freising Manuscripts).
- (4) From the findings stated above follows the conclusion that by his professional training and rhetorical experience, Trubar was a master of Slovene syntactic composition in every communicative situation. In the transition to written expression in the book (TC 1550, TE 1555), a lesser normative stability is characteristic of the phonological-morphological plane, which were fraught with dialectal elements.